

Eelnevaga on seotud ka empaatilisuse kui ühe uurimisstrateegia rõhutamine, mis aitab oluliselt kaasa uuritavate regilaulikute mõistmisele. Näiteks Rosalie Veinbergi loos, kust ilmneb folkloristide kriitilist suhtumist temasse kujundanud seik, et laulik on kasutanud pärimuse esitamisel trükitud allikaid, aitab empaatiline lähenemine aru saada sellise teguviisi tagamaadest ja kujundada mõistvat suhtumist laulikusse. Lisaks on selline empaatilisusest lähtuv interpretatsioon mitmekihiline ja pakub erinevad tõlgendusvõimalusi.

Tekstina on uurimustöö põhjalikult ja detailselt läbi kirjutatud ning autori analüüsiprotsess on seetõttu hästi jälgitav. Kohati võib sellise põhjalikkuse pinnalt tekida küll tunne, et töös jaguks materjali mitmekski väitekirjaks. Samuti võivad eri laulikutele pühendatud peatükid tunduda erinevate või isegi ebaühtlastena, mis on tingitud eelkõige allikmaterjalist ja selle eripärast, näiteks konkreetset autorit puudutava materjali rohkusest või vähesusest.

Janika Orase doktoritöö on põhjalik ja uudseid seisukohti esitav analüüs eesti regilaulupärimusest, selle kandjatest – konkreetsetest rahvalaulikutest – ja regilaulupärimuse uurimisest, mis oma eriala kontekstis tugineb tänapäeva uusimatele seisukohtadele ja uurimismetoodikale.

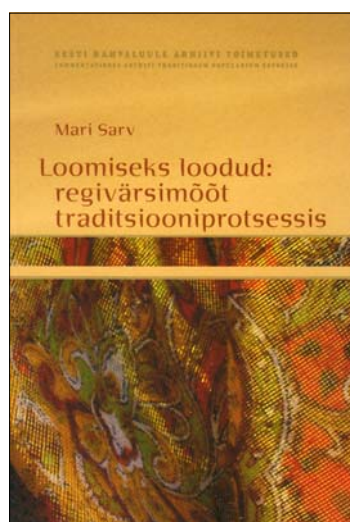
Eve Annuk

Kaalukas regivärsiuurimus

Mari Sarv. *Loomiseks loodud: regivärsimõõt traditsiooniprotsessis*. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus 2008. 183 lk.

Mari Sarve raamat annab ülevaate eesti regilaulu värsimõödust, selle ehitusest ja kujunemisest. Esimakordselt on esitatud kogu eesti regilauluala hõlmav värsiehituse analüüs, mille aluseks on üle 51 000 värsi peaaegu kõigist Eesti kihelkondadest.

Sünkroonilise ülevaate saamiseks on värsikogumite iseloomustamisel kasutatud teatud tunnustega värsside esinemisprotsente, kusjuures värsside esinemust uuritakse kihelkondade ja maakondade kaupa. Värsiliikide geograafilise jaotuse alusel on välja selgitatud selgesti eristuvad regilaulu värsimõõduaalad: põhjaeesti, lääne-eesti ja kagueesti värsimõõduaalad.

Põhjaeesti värsimõõduala iseloomustab murtud värsside suur osatähtsus ning rõhuliste värsside vähesus, selle tuumala moodustavad Virumaa ja Ida-Harjumaa kihelkonnad. Ette rutates võib öelda, et on murtud värsse leiti suhteliselt palju ka Pöides ja Muhus ning viimasega külgnevais Lõuna-Läänemaa kihelkondades. Huvitava paralleelina võib märkida, et samadel aladel on säilinud ka vanimad, 1-realise kitsa ulatusega kõneintonatsiooni järgivad viisid, mis kuuluvad kindlasti eesti ja kogu läänemeresoome runolaulu vanimasse viisikihistusse ning on tekkinud ilmselt koos regilauluga.

Lääne-eesti regivärssi iseloomustab üldiselt rõhuliste värsside suur osakaal ning väike murtud värsside protsent. Rohkesti on topeltpositsiooniga värsse ning suhteliselt palju ka seitsmepositsioonilisi ja eellöögiga värsse. Selle ala sees eristuvad aga selgesti neli allpiirkonda, millest üks sarnaneb rohkem põhjaeesti värsimõõdualale. Saartel (v.a Pöide ja Muhu) on muudest piirkondadest enam rõhulisi, topeltpositsioonidega ja seitsmesilbilisi värsse, Läänemaa ja Harjumaa lääneosas aga on palju eellöögiga värsse.

Silbilis-rõhulise trohheuse kasutus, topeltpositsioonide (lissilpide) rohkus, eellööke kasutamine ning seitsme- ja kaheksasilbiliste värsside vaheldumine on iseloomulikud uuema lõppriimilise laulu värsiehitusele. Teatavasti levis saartel ja Lääne-Eestis üsna varakult uuem rahvalaul ning pikka aega elasid seal vanem ja uuem rahvalaul kõrvuti, mistõttu võib uskuda, et sellele alale iseloomulikud uuemad tunnused selle piirkonna regivärssis on tekkinud just uuema rahvalaulu mõjul. Kolm esimest tannust on eriti iseloomulikud homoristlikele meeste külalauludele, mis saartel olid eriti populaarsed.

Kagu-eesti regivärssi iseloomustab eelkõige sõnade lühenemisest tekkinud silbi- jaotuste arvukus ning teise- ja kolmandavärteliste silpide eristamine värsimõõdu seisukohalt omaette silbiklassideks, iseloomulik on ka välteliste värsside ning murtud värsside suhteline vähesus ning rõhuliste ja seitsmepositsiooniga värsside suur osakaal.

Peatükis “Eesti regilaulu värsimõõt” on autor sõnastanud regilaulu värsimõõdu reeglid, kusjuures normatiivseks loetakse ka suhteliselt tagasihoidliku esinemusega variandid (näiteks eellöögiga ja täitmata 8. positsiooniga värssid). Märgitakse, et kvantiteedireeglid kehtivad vaid pikkade rõhusilpide kohta: need paigutatakse värsirõhulistes positsioonidesse.

Käsitledes kõrvutavalt kalevalavärssi ja eesti regivärssi polemiseerib autor uurijatega, kes nimetavad eesti regivärssi kvantiteeruvaks, kuigi peab ka ise eesti regivärssi ajaloolise kujunemise seisukohalt kvantiteedireegleid olulisteks.

Refereerides varasemaid regivärssi uurimusi, polemiseerib autor Jaak Põldmäega värsialguse eeltaktide olemuse üle ja tõlgendab neid pigem rütmivariantide kui tõelise jambi ja trohheuse polümeetriana. Tegelikult võib sama öelda ka trohheilise riimilise külalaulu kohta, milles eelsilpe esineb palju sagedamini, kuid mis samuti enamasti ei tee veel värssi jambiliseks. Siiski võib uuemas laulus leida ka näiteid, mida võib käsitleda jambi ja trohheuse polümeetriana.

Peatükis “Keel kui värsimõõdu lähtekoht” esitab autor olulise järelduse, et eesti regivärsimõõdualad seonduvad selgesti murdealadega, kuigi mitte päris täpselt. Eesti regivärssi piirkondlikke iseärasusi selgitab oluliselt ka järeldus, et Põhja-Eestis püüti kauem säilitada arhaisme, Kagu-Eestis aga kohandati regivärss juba varakult

keelemuutustega ning gemineerunud vormide süstemaatiline kasutus langeb üldjoontes kokku kagueesti värsiala piiridega. Uurides sõnade pikkuste seost regivärsimõõ- tudega selgub autorile muuhulgas, et pikemate sõnavormidega keel esindab pigem kalevalamõõdulist ja lühemate sõnavormidega keel pigem silbilis-rõhulist regilaulu, mis on ka loogiline sõnade lühenemist arvestades.

Lükates ümber Matti Kuusi ja Ülo Tedre väite, nagu võiks kagueesti regivärssi pidada kalevalamõõdu-eelseks vormiks, toob autor neli kaalukat argumenti, mis rää- givad selle oletuse vastu ning kinnitavad, et kalevalamõõdulist regivärssi võib pidada kogu eesti regivärsi aluseks.

Huvitavaid järeldusi leiame peatükis “Regivärsi varieerumisest”. Nii selgus ise- enesest loogiline protsess, et uuemates ülestähendustes leiab aset kvantiteedisuh- teid arvestava värsimõõdu järkjärguline asendumine sõnarõhke arvestavaga ning Kagu- Eestis silbijaotustega värsside arvu suurenemine. Stereotüüpsusnäitajate analüüsi abil saab aga selgitada laulude päritoluala.

Eraldi alapeatükk on pühendatud mõneti erandliku repertuaariga Kullamaa lau- liku Maria Lehtsaare laulude analüüsile. Sellistesse lauludesse on varem tavaliselt suhtunud skeptiliselt kui ebaautentsetesse. Kõnealuse raamatu autor seevastu vaat- leb neid kui loomingulisuse ja individuaalse maailmapildi avaldust, märkides ühtla- si, et “seesuguses pärimustekstide renoveerimises avaldubki traditsiooniline loome- viis” (lk 115).

Peatükis “Regivärss taasloome protsessis” püüab autor leida regivärssist vasteid Walter. J. Ongi suulise kultuuri teooriale, käsitleb regivärsi stabiilsust ja uuenduslik- kust ning regilaulumuutuste ühiskondlikku tausta, märkides, et “regivärsitraditsioo- ni individualiseerumine regivärsi hääbumise aegadel ning ühiskondliku kontrolli puu- dumine on nendel muutustel tõenäoliselt lasknud takistamatult toimuda” (lk 128).

Raamat annab põhjaliku ülevaade eesti regivärssist sellisena, nagu see on meieni jõudnud, analüüsides ühtlasi, millised diakroonilised ja sünkroonilised muutused selles on aset leidnud ja miks. Leian, et see on üks olulisemaid ja kaalukamaid eesti regivärssi uurimusi.

Ingrid Rüütel

BOOK REVIEW

An insight in the world of bards

Eve Annuk analyses Janika Oras’s book published in 2008, titled *Viie 20. sajandi naise regilaulumaailm. Arhiivitekstid, kogemused ja mälestused* (The Realm of Regilaul of Five Women of the 20th Century. Archival Texts, Experience and Memories) published by Teaduskirjastus of the Estonian Literary Museum. Janika Oras’s Doctoral thesis is a thorough analysis presenting novel standpoints with regard to the Estonian regilaul (Kalevala-metric folk song), the bearers of the tradition – concrete folk singers – and the research on regilaul tradition, relying on the state-of-the-art viewpoints and research methodology of the speciality.